

TÖYSÄ, TOHNINMÄKI.

1)

Tohninmäki on vanha kuulu paikka Tohnin epäjumalastaan, joka vielä toista sataa vuotta sitte seisoi lähellä Tohnin talon pihaa pienellä kivirauniolla. Mainitun kiviraunion nimenä oli "ristiraunio", koska kivet siinä olivat riitatut ristiin. Puukuva, jolle uhrattiin kaikesta esikoinen, oli suuren miehen kokoinen ja muotoinen, honkapuusta tehty, suuret rautarenkaat korvissa. Kuvan oli hävittänyt joku Lapuan nimismies. Kun rauniota myöhemmin 1700-luvun alulla hajoitettiin, löydettiin siinä vielä osa kuvaa, jonka sisällä oli hopearaha ja raunion pohjasta pieniä ristejä ynnä sormuksen tapaisia.

Kun tohtori A. Hackman ja allekirjoittanut tekivät tutkimuksia samassa pitäjässä, katsoivat he olevan syytä käydä tuota ristirauniota tarkastamassa. Saavuttuamme siis Tohninmäelle, tiedustelimme heti - - - - n talossa vanhaa muistomerkkiä ja olimme samassa tilaisuudessa heti orienteerautumaan paikalla.

Tohninmäki, jossa nykyään on kaksi taloa, on valtavan korkea mäentöyrä, josta laajat näköalat aukeavat useille ilmansuunnille. Tosin nykyään, kun metsää on pohjoissuunnalle jätetty kasvamaan, ei Tohnin hallitseva asema käy yhtä selväksi, kun ehkä joskus, kun ei niin ollut laita. Idässä siintävät Ätsäringjärven rannalla olevat metsät, koillisessa Lehtimäen kirkko, pohjoisessa ja lännessä Kuortane l. Kuortane - joskin viimeainittuihin päin on syvä jokilaakso. Tältä mäeltä saattoi siis isäntä - kuten kertomus kuului - kehua näkevänsä joka huomen "viiden pitäihen savut."

1)

Toinen variantti: Rissanmäki, johtuu jostakin Tohnia asutaneesta Rissasta. J. R. Aspelin, Kokoelmia muinaistutkinnon alalta, Suomi, 1871. (II:9)

Itse rauniopaikka osoitettiin olevan noin 20 metriä ta-
lostä koillista suuntaan. Siinä näkyi kiviraunio, mutta myös
rakennuksen sijoja, joten raunio oli silmännähtävästi kiukaan
jätteitä. Kerrottiinkin, että siitä huolimatta että unessa oli
varoitettu rakentamasta paikalle mitään rakennusta, kuitenkin
1800-luvun keskivaiheilla rakennettiin sille ensin riihi, mutta
se paloi heti ensi ahtauksella, syttyen palamaan kokonaan
toisesta päästä kuin siitä, missä kiuas oli. Sitten rakennet-
tiin sijalle sauna, mutta kun ei siellä kukaan voinut synnyt-
tää, ei edes "kattikaan", niin täytyi se vihdoin purkaa.
Sen koommin ei siihen ole mitään yritetty tehdä,¹⁾ joten paikka
on saanut raunioittua ja maatua.

Vaikkakin paikka oli siis jo monin kerroin kosketeltu,
katsomme parhaaksi purkaa ainakin kiuasraunion, jonka sijalla
lienee seisonut puheenalainen puukuva. Kaivaus ei kuitenkaan
tuottanut vastaavaa tulosta. Eräässä kulmakivessä näkyi tosin
olevan syvennyksiä "riittauksia", jotka muistuttaisivat kerto-
musta puukuvan muinaisesta jalustasta, mutta vaikeata oli asi-
asta mitään päättää. Raunion sisällä tavattiin sitäpaitsi sian
hammas ja pullon suukappale.

Kun raunio oli jälleen umpeen peitetty, kävimme vielä
Tohnin kiveä katsomassa, joka oli Tohninmäen länsi puolella
metsätien varrella.

K. Soikkeli. - 1908.

1)

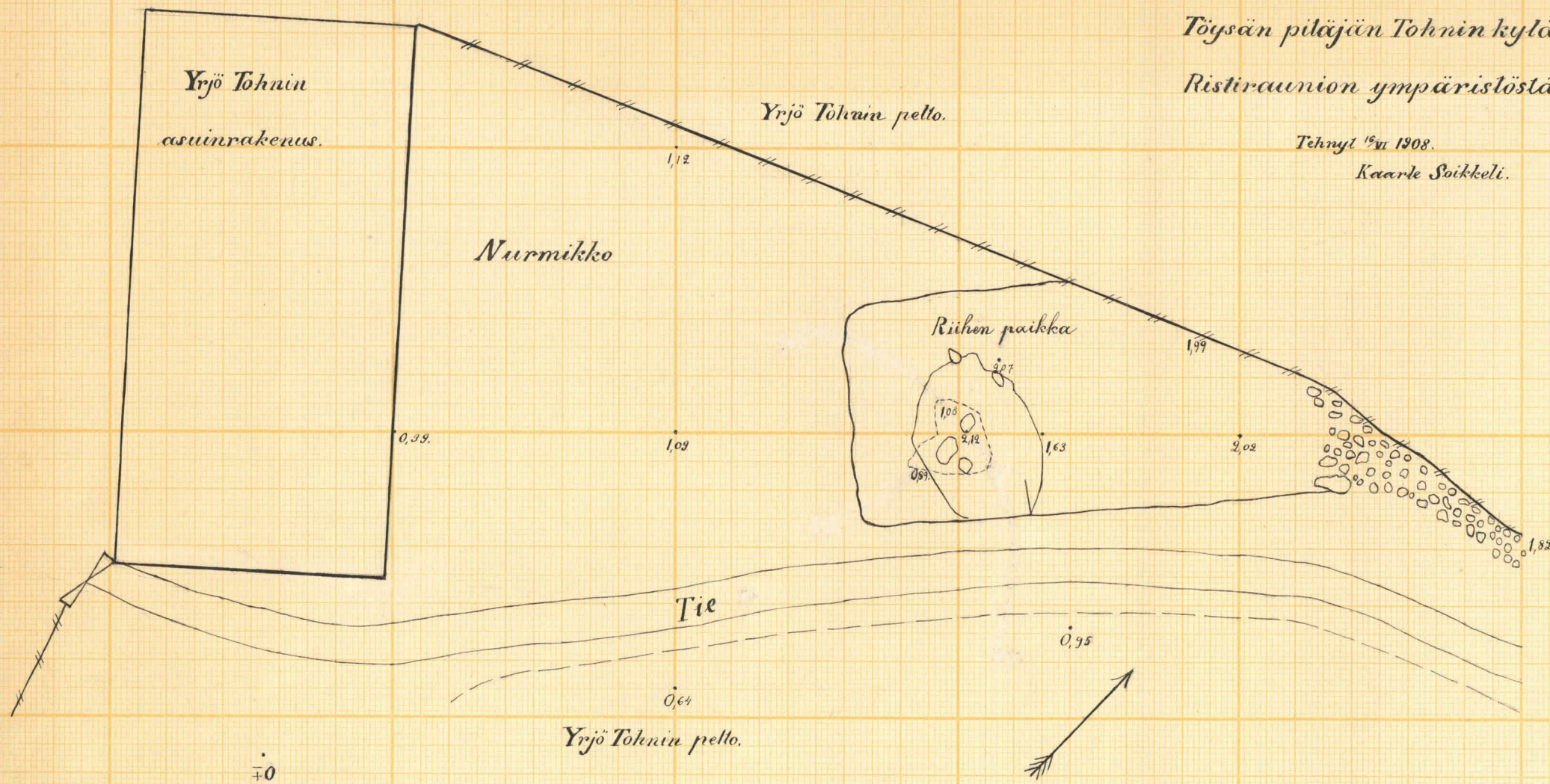
J. R. Aspelinin mainitsema tuulimylly on vähän ylempänä eikä
tällä paikalla. Vrt. myös SMYA XV s. 98 - 100.

Kartta.

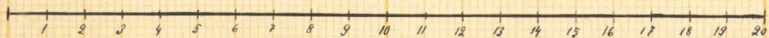
Töysän pitäjän Tohnin kylän
Ristiraunion ympäristöstä.

Tehnyt 16 p:nä 1908.

Kaarle Soikkeli.

Kaijotta alue.

Töysä.

2940

Näköala Tohnin Salon takaa E-suuntaan

A. Hackman 1908

Töysä.

2939

1. Töynnintalo katsotti W:stä

~~2. Töynnintalo katsotti E:stä~~

2936

2. Töynnintalo katsotti E:stä.
vuotta sitten on ollut riiki ja
(ehkä Töynnin ristikaunis?), vrt.

a. raunio, jossa noin 60
myöhemmin sauna
Suomi II, 9, siv 171.

A. Hackman 1908.

2938

3. „Johnin ristiraunio“ (?) katsotaan l: stä.

2937

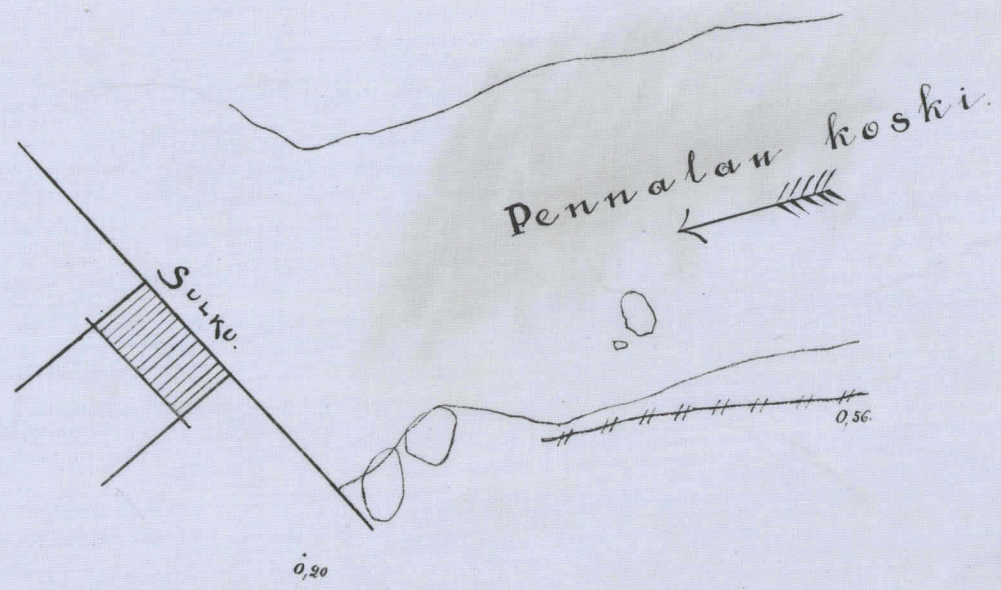
4. „Johnin ristiraunio“ (?) katsotaan l: stä.

H. Toikkeli 1908.

Vaihtokäsi pöytä oli siis jo
 monin kerran koskettu, katsoimme
~~parhaaksi~~ ~~perheeksi~~ ~~puke~~ ainakin
~~Kinasaunin~~ ~~Kinasaunin~~, jonka sijalla ~~lehti~~ lienee
 seisonut puheenalainen pukeva. Käivän
 ei kuitenkaan tuottanut vastaavaa tulosta.
 Eräissä ~~Kulmakivessä~~ ~~siivoksi~~ tosin olevan
~~syvennyksiä~~ ^{siivoksi} "riikaleja", jotka muistuttai-
 ivat kestonuota pukevan muinaisista
 jalustasta, mistä väkälä oli ^{mitään} ~~apista~~
 päätti. Raunio sisällä tarvittiin ~~hän~~
 paitti ~~hän~~ hammas ja putlon ~~omkappale~~.

Kun raunio oli jätetty unpeu peitetty,
 käivimme vielä Tokun kiveä katsoen
 joka oli Tokunmaan laupi puolella
 metsätien varrella.

K. Soikkeli. - 1908.

Kartta.

Töysän pitäjän Töysänkylän Niku Pennalan maasta meijerin vuokramaaksi erotetulla palstalla tavatusta löytöpaikasta .Vrt. V.H.M. luetteloa. nr. 5059 ja 5127.

Tehnyt 15 & 17, VI 1908.
Kaarle Soikkeli.

